

Тема: «Необхідність, завдання та засоби розумового виховання»

План.

1. Поняття про розумовий розвиток та розумове виховання.
2. Значення розумового виховання в розвитку особистості.
3. Завдання розумового виховання.
4. Зміст та засоби розумового виховання.
5. Народна педагогіка про розумове виховання дошкільника.
6. Роль сім'ї у розумовому вихованні дітей.

Література:

Поніманська Т.І. Основи дошкільної педагогіки. – К.: Абрис, 1998. ст. 199-205, 214-227

Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка.

Дошкільна педагогіка. За ред. В.І. Ядешко і Ф.А. Сохіна. – К., 1981. ст. 165-168

1. Значення і необхідність розумового виховання.

Розумове виховання розглядається як важливий засіб формування особистості дитини. Головним у розумовому розвитку Я.А. Коменський вважав розвиток мислення, формування самостійної розумової діяльності.

Засновник дитячого садка Ф. Фребель вважав за необхідність розвивати органи чуття дитини, ознайомити їх з природою, життям людей, готувати до школи, використовуючи різноманітні ігри.

Розумове виховання як важливий чинник формування особистості у дошкільному віці розглядав К.Д. Ушинський. Він створив теорію виховання розумових здібностей дітей відносно розвитку мовлення, бо розвивати мовлення окремо від думки неможливо. Великого значення Ушинський надавав і творам народної творчості, в яких відображається вікова народна мудрість і багатий досвід виховання.

С. Русова вважала за необхідне розвивати природну дитячу допитливість і наполегливо працювати над формуванням інтересів дошкільнят.

Український психолог Г. Костюк звертає увагу педагогів на те, що розумове виховання сприяє розвитку дитини за умови її розумової активізації, особливо мислительної діяльності, формування у неї вмінь і навичок навчальної діяльності та застосування набутих знань.

Наукові дослідження в галузі розумового розвитку переконливо свідчать про вирішальну роль виховання і визначають головні принципи та закономірності, на яких слід будувати даний процес з метою всебічного розвитку особистості.

Розумовий розвиток – це сукупність кількісних і якісних змін, що відбуваються в процесі мислення дитини у зв'язку з віком, збагаченням досвіду і під впливом виховних дій.

Це важлива складова особистості.

Розумовий розвиток здійснюється:

- Під впливом соціального середовища
- В процесі діяльності (у спілкуванні, предметній грі, навчальній, трудовій, продуктивній).
- Найефективніше – під впливом навчання і виховання.

Показники розумового розвитку:

- Система знань, накопичення їх фонду.
- Розвиток творчого мислення.
- Оволодіння способами пізнавальної діяльності.

Про розумовий розвиток дитини можна судити із **запитань**, які вона ставить дорослому, **суджень**, у яких виявляється її розуміння різних явищ, з **продуктів діяльності** дитини (малюнків, споруд), із **змісту і форм ігор, спілкування з дорослими та однолітками**.

У дошкільному віці закладаються основи **уявлень і понять** дітей, які у подальшому визначають успішність розумового розвитку, у них формуються початкові форми **абстрактного мислення, узагальнення, умово виводів**.

Протягом дошкільного дитинства відбувається розвиток **наочно-дійового мислення**, нерозривно пов'язаного з практичними діями, та **наочно-образного**, коли дитина оперує образами.

У розумовому розвитку дитини велику роль відіграють усі психічні процеси. Розумова діяльність нерозривно пов'язана з розвитком **уваги**. Протягом дошкільного дитинства увага розвивається з мимовільної до стійкої, зосередженої. **Пам'ять** дає необхідний матеріал для мислення, вона є основою формування вмінь і навичок. **Емоції** надають своєрідного забарвлення сприйманню, уявленням, судженням. **Уява** тісно пов'язана із сприйманням. Протягом дошкільного дитинства вона розвивається і сприяє розвитку мислительних процесів.

Отже, повноцінний розумовий розвиток відбувається тільки в процесі організованої діяльності, тому завдання педагогів полягає як у створенні відповідних умов для цього, так і у здійсненні цілеспрямованих виховних впливів на дитину.

Розумове виховання – це систематичний цілеспрямований вплив дорослих на розумовий розвиток дитини з метою формування системи знань про навколишній світ, розвиток пізнавальної діяльності, здатності до самостійного пізнання.

Розумове виховання здійснюється з метою всебічного розвитку дітей і тісно пов'язане з моральним, фізичним, трудовим і естетичним вихованням.

Особливого значення розумове виховання набуває при підготовці дітей до школи. Розумове виховання охоплює:

- Знання про навколишній світ, їх систематизацію.
- Формування пізнавальних інтересів.
- Формування інтелектуальних навичок і вмінь.
- Розвиток пізнавальних здібностей.

3. Завдання розумового виховання.

Сучасні концепції дошкільного виховання наголошують на тому, що прищеплення знань, умінь і навичок слід спрямовувати на виховання у дітей уміння **самостійно пізнавати світ**.

Мета розумового виховання – формування всебічно розвиненої особистості дитини, її розумової активності і самостійності, творчих здібностей.

Змістом розумового виховання є формування у дітей певного обсягу знань про навколишні предмети і явища та способів мислительної діяльності – уміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, робити узагальнення.

Для розумового виховання дітей дошкільного віку визначені такі **завдання**:

- Формування правильних уявлень про найпростіші явища навколишнього життя.
- Розвиток пізнавальних психічних процесів.
- Розвиток допитливості і розумових здібностей.
- Розвиток інтелектуальних умінь і навичок, формування найпростіших способів розумової діяльності.

Формування правильних уявлень про найпростіші явища навколишнього життя.

Діти набувають знань про навколишнє середовище і природу, життя і працю людей, суспільні явища, призначення, якості та властивості предметів. Нагромадження знань і уявлень без відповідного керівництва відбувається безсистемно: вони можуть бути поверховими, нерідко помилковими. Завдання вихователя – послідовно вести дітей до пізнання явищ дійсності.

Найефективнішим у цьому є засвоєння не окремих знань і умінь, а певної системи знань. Потрібно, щоб знання відповідали даним сучасної науки про світ людей, речей і подій, явищ.

Завдання педагога полягає в послідовному збільшенні у дітей запасу знань, їх упорядкуванні, уточненні, систематизації. Дитина має дістати чіткі уявлення про навколишні предмети, їх призначення, деякі якості (колір, величина, форма) і властивості (б'ється, ламається, рветься . . .), про матеріали, з яких вони зроблені. Вони набувають знань про деякі природні явища, їх взаємозв'язки та закономірності. У процесі спостережень за явищами живої та неживої природи у дітей формуються зачатки матеріальних уявлень про світ.

Розвиток пізнавальних психічних процесів.

Важливим завданням розумового виховання є розвиток пізнавальних психічних процесів – відчуття, сприймання, пам'яті, уяви, мислення, розвиток мовлення.

Пізнання навколишнього світу починається з відчуттів і сприймань, тому в ДНЗ велика увага приділяється сенсорному вихованню.

У процесі розвитку **сенсорики** здійснюється перехід від наочно-дійового і образно мислення до логічного.

Розвиток мови – поповнення і активізація словника, виховання звукової культури, зв'язного мовлення – важливий напрям розумового виховання. Слово служить важливим помічником у пізнанні навколишнього, розумінні зв'язку між предметами і явищами, виступає як важливе джерело знань, впливає на поведінку дитини.

Розвиток уваги має важливе значення для розумового розвитку дитини. Важливо також розвивати **уяву** яка відбувається у зв'язку з набуттям досвіду, формуванням мислення. Важливо розвивати пам'ять дитини, збагачувати її об'єм, тренувати довільне запам'ятовування.

Розвиток допитливості і розумових здібностей.

Здібності – це такі психічні властивості людини, які створюють передумови для успішного оволодіння певним видом діяльності.

Розумову обдарованість характеризують такі прояви: ранній вияв високої пізнавальної активності та діяльності, сформованість навичок логічного мислення, багатство активного словника, оригінальність вербальних (мовних) асоціацій, розвинутість творчого мислення і уяви... Вже на 5-6 р. ж. виявляються зачатки таких якостей розумової діяльності, як **допитливість** – здатність до наполегливого пошуку різних способів вирішення розумової задачі, **критичність** – здатність до об'єктивної оцінки фактів, явищ та аналізу результатів діяльності; **кмітливість** – швидкість розумової реакції; **вдумливість** – глибина і зосередженість розумової діяльності.

Допитливість є джерелом активності дитини, прагнення повного і різнобічного пізнати навколишній світ.

Для розвитку **пізнавальних інтересів** необхідно формувати багатий і різноманітний сенсорний досвід дітей, послідовно розвивати всі види мислення, ігрову та інші види діяльності – спілкування, продуктивну, навчальну, розширювати і поглиблювати знання. Вже у дошкільному віці потрібно навчати дитину **самостійного активного пошуку знань**.

4. Зміст і засоби розумового виховання.

Успіх розумового виховання залежить від характеру засвоюваних знань та від засобів і методів, які обирає вихователь для навчання.

Важливе педагогічне завдання полягає у тому, щоб дати дітям у доступній формі систематизовані знання. Вони відіграють значну роль у розумовому розвитку дитини тому, що їх засвоєння сприяє актуалізації попередньо одержаних знань і їх використанню для більш глибокого розуміння тих, які формуються. Саме систематизовані знання значно розширюють можливості

пізнавальної діяльності дітей і дозволяють їм перейти до розуміння складних відносин у навколишній дійсності.

Отже, необхідною складовою частиною змісту розумового виховання є засвоєння систематизованих знань про навколишній світ.

Зміст розумового виховання:

- * Формування у дітей системи знань про навколишні предмети і явища (суспільне життя, працю дорослих, живу і неживу природу і т.д.).
- * Формування у дітей способів мислительної діяльності (уміння спостерігати, аналізувати, робити прості узагальнення).

Засоби розумового виховання:

- ✓ Ознайомлення з навколишньою дійсністю, природою, предметами і явищами матеріальної і духовної культури.
- ✓ Навчання.
- ✓ Гра.
- ✓ Спілкування з дорослими і однолітками.
- ✓ Продуктивні види діяльності (трудова, конструктивна, зображувальна).

5. Народна педагогіка про розумове виховання.

У народній педагогіці метою виховання є ідеальна особистість, здатна до вдосконалення навколишньої діяльності і самовдосконаленні. Велика кількість прислів'їв та афоризмів формують ціннісну орієнтацію дитячої свідомості, виконують функцію стимулів до навчання, активізують розумову діяльність дітей. Українські прислів'я шанують розум як найвищу цінність:

Знання та розум – скарб людини.

Не краса красить, а розум.

За вченого двох невчених дають.

Душевні та фізичні якості людини народна мудрість також пов'язує із розумом:

Доброта без розуму пуста.

Сила перед розумом никне.

Розумний розсудить, а дурень осудить.

Розум у народній педагогіці – найважливіший засіб пізнання навколишньої дійсності (*бачить око далеко, а розум ще далі*). Розум це – найвища цінність, з якою не може зрівнятися ні врода (*шкода краси, де розуму немає*), ні багатство (*не купити ума, як його нема*), ні показна вченість (*розумний любить вчитись, а дурний вчити*). Від розумового виховання залежить успіх підготовки людини до життя (*розумний всякому дає лад*), і трудові успіхи (*без розуму ні сокирою рубати, ні личака в'язати*), особисті доля і щастя (*щастя без розуму – торбина д'яра*).

Для успішного розумового розвитку дитини народ створив чудові засоби навчання мови, розвитку мислення, уваги, сприймання, уяви. Важливими чинниками виступають **природа, праця, ігри**. Роль фольклору у формуванні розумових здібностей дітей важко переоцінити. Педагогічний геній народу знайшов дійові засоби розвитку мислення дитини, виховання у неї активності, кмітливості, ініціативи у великій кількості народних дидактичних ігор, які дають різноманітний матеріал для роботи розуму та уяви. Важливий засіб розумового розвитку – рідна мова.